

AMICULU FAMILIARU

Apare una-data in septemana — Dominec'a. Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu e 5 fl., pe unu semestru 2 fl. 50 cr., pentru Romania si Tierile latine pre unu anu 13 franci — lei noi, pre unu semestru 7 franci — lei noi.

Renascerea limbii romanesti in vorbire si scriere.

(Urmare.)

VIII. Analogia; sentiulu limbale si usulu vorbirei; etimologismu popular.

Sentiulu limbale se manifesta mai alesu in doue directiuni: ca potere conserbatoria a naturalei propriu particulariu alu limbii, si totodata ca potere regulatoria a demersului crearii si desvoltarei ei ulterioari. In primul respectu dinsu e paditoriulu originaletatei, fidelitatei si naturalei formelor unei limbii. Elu face, de chiaru si Romanulu neinvetiatu gacesce si afla ce e bunu seu ce e reu cu respectu la firea si legile limbii sale, costringundu-lu oresicumu instinctivu a se lipi de formele limbali genuine romanesti, si a respinge pre catu se pote sunetele si formele straine, au celu pucinu a le modifeca conforme spiretului romanesci.

Cumu ca apoi sentiulu limbale e totodata potere productoria si intru acesta operatiune regulatoriu alu limbii, o demustra nu numai cuventele, ce poporul le produce asiaducundu pre tota diu'a, ci si istoria innoirii limbii nostre literarie. In epocel renascerei limbii si literaturii rom., de candu de pre la finele seclului trecut incoca se incepui innoirea si regularea limbii nostre in proportiuni mai insemnate, literatii nostri cu sentiulu limbale bunu si necoruptu regulara numeroase elemente limbali intrate in limba-ne intr'una forma necorespondentorie, formara una suma de cuvente noue si alesera si generalisara dein arcaismi, provincialismi si idiotismi mai multe frasi si intorsure sintactee bune romanesti. Esemples: traducere, propasire, tradare, strata, aruncu si reportu si ajutu (sustantive verbali), intreprinde, retiene,

faptecu, speditiune, propusu, ospetariu, ospetaria, lasamentu, scadiementu si alte asemeni.

Ni se obiecta, inse dein capulu locului ¹⁾ ca analogia, in limba ce deradia dein sentiulu limbale, si cerintia analogisarei este nederapta; caca „in privintia siematismului cojugarei si declinarei ea existe in orice limba, dera in privintia cuventelor insulate nu existe in nece un'a si n'a existatu neceodata. Documentu alu acestei-a ar fi antaiu, ca in chiaru limb'a de pana acumu a poporulu analogia nu e regulatu oserbata, deunde dicemu: leu nu leune l. leone-m, lotru nu latrone, nuca nu nuce, numenu numene, pieptu nu pieptore, sierpe nu sierpente, se ceta nu secetate etc. alu doile, ca nu se pote sci in nece unu momentu datu, deca impregiarile, cari au produsu odinagra form'a limbisteca, mai suntu si esta-di in lucrare.“

Spre a pote raspunde acestoru si altoru asemeni ²⁾ obiectiuni, cauta se rotundimu discusiunei nostre despre analogia fundamentu mai largu si mai aduncu.

Ne aruncamu deci inainte de tote intrebarea, ca pre ce se basedia proprie sentiulu limbale natiunale, dein carele provine, repetimu, analogia si necesitatea analogisarei in limba? Se damu cuventulu mariloru si faimosiloru maestri ai inductiunei limbistee, lui Pott, Heyse si altii, se ne respundia eli. Anume Pott aferma, ca „intre sunetulu esternu alu cuventulu si intre conceptulu lui

¹⁾ T. L. Maiorescu o. c., pag. 448 s. u.

²⁾ Telegraf. rom. 1878. in nrii dein septembrie art. „Unu mesteru strica,“ si respunsulu nostru „Analogia in limba.“

internu esiste legatura nenegabile, întotdeauna că între corp și sufletu.¹⁾

Adeveratu că ésta-dî, — după ce limbele trecuă preîn varie metamorfosi acusi mai mari acusi mai mici, impromutandu mai multe au mai puțin elemente străine, termenatiunile vorbelor și formelor multu puțin tocindu-li-se scl., — asertulu lui Pott nu se pôte sustiené despre tôte cuvintele unei limbe, se pôte inse despre una buna parte de vorbe mai vechie că și cu preferenția despre cele onomato poetice. În de acestea omulu semte nu odata, desî mai multu numai oscuru și demulțori în modu neexplicabile, că ele resfrangu cu fidelitate fienti'a lucrurilor dein natur'a esterna, că se nascuă sub impresiunea acestor'a și a evenimentelor dein natura, că corespundu privintielor ce poporul respectiv le avî în dile betrane și le are încă despre natura. Se oserbe numai cineva cuatențiune p. e. cuvintele rom. murmuru surare su-flu, ventu, linu, rãpede și altele, par' că sunt una copia și că se graimă asiã — una fotografia a respectivelor lucruri și templamente naturali. Și cu câtu mai susu ne vomu urcã în istori'a vre unei limbe vomu vedé pre vorbitorii ei cu atãtu mai vivace semtîndu, ce funțiune posiede cutare cuvintu și cutare partecica, silaba, litera a lui.

Pre legatur'a și relatiunea acést'a deintre sunetulu și form'a esterna a cuvintulu și deintre fienti'a firéscă a lucrulu espresu preîn elu se basédia sentiulu limbale. De sene se întielege și aieptaramu já și în cele precedente, că memoratele impresiuni ale lucrurilor și templãrilor dein natur'a esterna diferitele popóra, după diferenti'a impregiurãrilor locali, climatece, sociali scl., le cuprizdu și concepu în modu mai multu ori mai puțin diversu. De și peculiaretãtîle natiionali caractristice în vorb'a și vorbirea cutarui popor faciã de graiulu altui-a și altor'a, cari peculiaretãtî sentiulu limbale le cauta, distinge și sustiene.

Altmintre nu se pôte negã că sentiulu limbale alu varielor ginti moderne nu e într'una forma de viu, ci un'a și-lu pastrã, dein anumite cause, în stare mai vivace decãtu alt'a. Nu altcumu în un'a și aceasi limb unu cuvintu apare mai viu, ne face a semtî mai bine memorat'a sa naturaletate séu legatura cu natur'a decãtu celu-alaltu. Mai forte e, vorbindu de natiunile mai civilizate europene, sentiulu limbale alu Litvaniloru, apoi alu Slaviloru și cu preferenția alu gintiloru cu limbe aglutinatórie, cumu este p. e. și cea magiara, în cari afisele formali și derivative se potu forte lesne cunósce și distinge de trunchiulu vorbei, ba une afise figurédia aérea și că vorbe de-sene-statórie. Mai debilitatu se aréta sentiulu limbale alu gintiloru germané, și încă mai multu alu celoru latine.²⁾

Dein ést'a cauza ultimele nece nu scapara fora impuțãri, că limbele lor aru fi fiendu neintielegibili și ne-

perspicaci, că gintile romanice firea interna a limbei lor adevã radecinele, originea și etimologi'a cuvintelor nu și-le aru fi precependu asiã, cumu și-le precepu Germanii scl.¹⁾ Imputare nejusta și fóra cale acést'a. Pentru că cestiunãt'a neperspicacitate a romanei și a sororiloru ei deoparte nece nu are proprie vre una însemnãtate mai desclinitã pentru viét'i'a practica de tôte dilele; destulu, că poporul neolatinu întielege însemnãrea, sensulu cuvintelor limbei sale, și le scie întrebuintiã cumu se cade. De alta parte neperspicacitatea este adi în mesura mai mare au mai mica lucru comune fiacarei limbe. P. e. care Magiaru neerudit cu geta în presente la ace'a, că jámbor blandu, vene de la jó-ember omu buna; gyonás marturirea pecatelor, de la javulás îmbunirea vietiei; pajtás fertatu de la pajk-társociu de copilaria? Care Germanu neinvestiatu scie că Beichte marturirea pecatelor, se deriva de la got. jehan a spune; Wahlstatt locu de lupta, de la walbataia; Meineid perjuriu, de la mein nedereptate, s. a. a.? Esemplele acestea, de cari potere-amu aduce înainte cu sutele dein limbe varie întarescu de ajunsu asertulu, că sentiulu limbale cu tempu la tôte popóra-le se tempesce și radecinele cuvintelor cu tempu în tôte limbele se oscurédia mai multu au mai puțin, asiã câtu numai barbariloru cu studie speciali le e cu potiñtia a întielege cumnat'i'a lor și derivatiunea unui-a deintr' altulu.

Cu tôte acestea sentiulu limbale esiste și adi în mesura destulu de respectabile și la poporul nostru, manifestandu-se adese în analogisarea, carei-a Romanulu dein popor supune oresicumu instinctivu cuvintele impromutate și de curendu introduse în limba-ne. Celu puțin scrietoriulu acestor'a audi de repetite ori, că poporul nu rostesc p. e. comitatu, advocatu scl., ci cumetatu advocatus. arvocatu. Amirabile lucru cumu semte dinsu, fóra a fi investiatu legile limbei, că în l. comitatus i scurtu, că și i' lat. lungu dein pusețiune în roman'a se face e (fremetu, fragedu, trametere, lat. fremitus, fracidus, transmittere), și că prepusetiunile cum și ad în compuneri cu cuvinte inceputórie cu consuna pierdu cosunãntea finale, au mai raru ad se muta în ar, pr. armesariu l. equus admissarius!

Esistenti'a sentiului limbale la poporul nostru rom. adevãrescu mai încolo și asiã numitele etimologie poporali. Ce sunt acestea și în ce se manifesta? În ace'a, că, poporul de diosu se adopera a romani și cuvintele străine, fia ele numene apelative ori proprie, tornandu-le într' una forma rom. ce stã mai aprópe de form'a vorbelor străine respective, dandu-le vre una termenatiune au sufisu rom., descompunendu-e decã cumva presupune în ele cutare compusețiune. Surtu: pre basea asemenarei sunetulu lor cu alte cuvinte genuine rom. poporul se nevoesce asi-le chiarificã și lamuri, se

¹⁾ Pott Etymolog. Forschung., II. 256-264.

²⁾ Max Müller Lectures. I.

¹⁾ E. M. Arndt și Kolbe [la Aug Fuchs Die roman Sprachen in Verhältnisse 2. Latein, pag.]

nevoește a le înțeleg; ba face acéști chiar și cu vorbe și radecine vorbali néosiu romanesce, déra de sensu mai astrusu. Asiá dein l. monumentum Romanulu fece mortmentu, mormentu, pentru asociatiunea ideei mortului; dein protopopu petru-popu; dein Garibaldi Carebate; dein slav. preobrajenia probodienia, (frundi'a se probodiesce) dein gr. stratiotes osténu strati-latu (s. Teodoru stratilatu); dein germ. hofmannische Tropfen, picuri de ai lui Hofmann, hopu-Marisca-in-tropu scl.

Etimologismulu poporale pré firește lu-afliamu întogmai și la alte ginti. Asiá Italianulu dein l. terra emotus, cugetandu la tremare tremurare, fece tremuoto cutremuru de pamentu; dein Capitoliu Campi-d'oglio campide oleu; Greculu modernu dein A. tene fece Antene, urbe in floritória; dein Delfi Adelfi, urbea infratirei; dein ebraiculu Jerusialaim loeuinti'a pazei, Hiero-solima s. Solima; dein Chidron valea turbure, ton Chedron valea cedrilor; Germanulu din sin-vluot esundarea mare Sündfluth inundarea pecatului; dein Cotleif remanetoriu la Ddieu Gottlieb; Magiarulu dein l. Prisca antica, fece Piroska rosiora; dein it. corsaro huszár; eási candu ar' insemná pretiulu a dóuedieci de contributiunali; dein tuberosa (polyanthes tuberosa) tubarózsa ros'a porumbiloru, etc.

(Va urmá.)

Dr. Gregoriu Silási.

La Creatoriu.

Cea mai dulce limba 'n lume
Cu renume,
Este limb'a ce-ti vorbescu;
Dar' eu, Dómne, de dorere
N'am potere
Se-i aretu câtu o iubescu.

Nu-su cuvinte, nu e flóre
Pe sub sóre,
Nici talente pré pamentu,
Se adórne cu cununa
Fruntea juna
A copilei care cântu.

Rou'a noptiloru ce sér'a
Primavér'a,
Cade linu, fermecatoriu,
Bórea silveloru virgine
Cu suspine
N'au nimicu de rapitoriu!

Ros'a, crinulu, vioric'a
Micusiuc'a,
N'au profumuri, n'au culori,
Cá podób'a feției sale
Ideale,
Ce dá animei flori! . . .

O iubescu! Atotu-Potinte,
Mai ferbinte
Cum iubesci zidirea ta;
O iubescu, dar' de dorere
N'am potere
Se-i aretu anim'a mea.

O iubescu! . . . tu scii pré bine,
Dela tine
Ceru nectaru imbetatoru,
Cá se cântu cu fericire
Si iubire
Imnulu dulcelui amoru!

Marsiulu Independentiei.

Dupa lupte uriasie
Stégulu nostru Românescu
Liberu, mândru fálfaesce
Pe Palatulu stramosiescu.

Cóm'a muntiloru se misica,
Cursulu Dunarei e linu,
Steau'a tieriei stralucesce
Orizontulu e seninu.

Carolu si Elisabet'a
Doi alesi memoritori,
Inspirati de libertate
Ne-au deschisu unu câmpu de flori.

Catra elu, copii de munte,
Catra elu, câmpenii mei,
Viitoriulu ne zimbesce
Se sburámu cá nisce smei!

Resb. 28/II, 23/III 1880.

Ión N. Polychroniade.

PETULANTULU.

Comedia in 5 acte
de

Augustu Kotzebue.

(Continuare.)

SCEN'A VIII.

Fridericu. Dómn'a Langsalm.

Dómn'a Langsalm:

(Cu unu velu negru de retiele in mâna.) Nepóte,
aici am cumperatu ceva pentru tine.

Fridericu:

Unu velu? Dóra nu voiesci a face calugaritia din mine?

D-n'a Langsalm:

Nebunule! Tu ai se-lu dai miresei t'ale.

Fridericu:

Miresei mele? Fórté bucurosu.

D-n'a Langsalm:

In modulu acest'a vei poté mai usioru ati ajunge scopulu. Unu velu atátu de pretiosu 'ti va deschide calea la anim'a ei.

Fridericu :

De siguru că e drumu facutu pâna acolo.

D-n'a Langsalm :

Asié cugeti, misielule! Chiama-o afara si-i declara amoru in presentia mea.

Fridericu :

Inaintea d.-tale? Nu, iubita matusia, acést'a nu se póte.

D-n'a Langsalm :

Mergi dar' in laintru; — fi-mi va iertatu a ascultá la usia?

Fridericu :

Da, iubita matusia, inse . . .

D-n'a Langsalm :

Ce inse?

Fridericu :

Babetta inca e acolo.

D-n'a Langsalm :

Tramite-o de acolo. Scfi ce? Piscia mea a fugitu in gradina, se apropia o tempestate, si serman'a se va bolnavi. Spune Babettei cá indata se fuga si se o prinda, spune-i cá eu i-am demandatu; intr'ace'a vei avé tempu de-a vorbi cu mirés'a ta dupa placu.

Fridericu :

Fórte bine. Voiu espedá pe Babetta pe treptele cele din dereptu cá se nu póta observá nimica.

D-n'a Langsalm :

Fórte bine, iubite nepóte, dúte degraba. (Fridericu se duce.) Totusi mi-am ajunsu scopulu dorintieloru mele. Ce e dreptu, densulu e inca cá unu ursu teneru, inse ea 'lu va scf dresá. Instructiunile mele materne si viéti'a din orasiu n'au fostu pentru dens'a fora folosu.

Fridericu :

(Vine indereptu.) Dens'a s'a dusu.

D-n'a Langsalm :

Ia dar' velulu in mâna, si te dù in laintru, cá nepotu alu meu, si reintórna in braçiele mele cá iubitu meu fiu.

Fridericu :

(luându velulu, cu tonu linu) Acum, curagiu, nu me lasá. (Cu tonu inaltu) Remâi aprópe de usia cá se audi singura cum voiu descoperi semtiemintele animei mele. (intra in odaia.)

D-n'a Langsalm :

(se apropia de usia odaiei barbatului, si deschidindu-o striga:) Domnule, vino afara!

Langsalm :

(din laintru) Érasi?

D-n'a Langsalm :

Vino degraba!

(Va urmá.)

SECRETELE A LORU TREI NOPTI

SÉU TREI MORTI VÍI.

(Romanu anglesu d. H. Franksteín.)

(Continuare.)

Capitulu XIX.

Scrutarile lui Pietro.

Pietro, dupa cum seimu, plecase si ajunsese in Penistone, aci a mersu in cimiteriu, unde nu fusese de de mai multi ani. Indata aflá mormentulu, care-lu cercá, neglesu, plinu de buruiene. O pétra cu inscriptiunea: „Magdalen'a“ aretá cá aci repauséza cinev'a. Pietro vedindu acestu simplu mormentu dise intru sene: „am auditu cá familia Quillet a portatu spesele inmormentarei acestei femei, carea erá fic'a lui Marcham si idolulu lui adoratu! Ore cum a moritu? Nebuna, fora compatimitori!“

Si plecându-se, smulse câteva fire de érba si le preserá pre mormentu dicându: „am comisu câteva fapte negre, Ddieu se mi le ierte, — dar' la acést'a D.-lu meu e caus'a căci elu a facutu de a nebunitu. Asiu vré se sciu: resplati-i-va óre Ddieu si lui acést'a fapta pecatósa? Déca e asia, atunci si d.-lu meu, lordulu, va avé de-a dá séma despre o mare suma de fapte negre, dintre cari cea mai grea va fi ce'a ce a comisu façia de Clar'a Markham.“

In diu'a urmatória plecá spre Lonemoor. Ajungându la resiedinti'a marchisului, intrebá déca ar' poté se vorbésca cu Quillet.

„O, da! ei suntu acasa“ 'i respunse unu servu, carui'a Pietro i-i dete căti-va sillingi, căci imbracamintea cea eleganta alui Pietro insulfá respectu. Elu fú condusu in chill'a unde se aflá Quillet. Pietro o salutá cu complesantia si dise: „am venitu aci in unele afaceri ponderose, madama.“

„Voiu chiamá pre barbatulu meu,“ respunse económ'a.

„Ba! căci mai preferu a vorbi cu D-t'a. Eu am venitu pentru de a scirici despre dam'a, care e inmormentata in Penistone, pre a-carei'a piétra mormentale e inscriptiunea: „Magdalen'a.“

Económ'a se mirá si caditú pre o sofa. „Ce ai cu ace'a?“ 'lu intrebá.

„Nu cumv'a a moritu de vre-o 17 ani?“ continuá Pietro. „Nu a venitu ea in Lonemoor intr'o nópte vi-forósa? Eu am auditu despre tóte dela unu medicu. Casulu, — 'mi dicea elu, — erá fórte secretu!“

„Asié este“ dise económ'a. „Asié s'a intemplatu!“

„Si nu sciti cine a fostu?“

Nu, căci nu a vorbitu, nici anelu pre degete nu avea, de pre care se-i fi potutu ceti numele!“

Asia-dara d-t'a, madama, nu scfi cine a fostu ace'a muiere?“

Económ'a tacú.

„Iérta-me, dar' eu cercu o dama, carea tocmai pre acelu tempu a disparutu, si in fine am datu de urmele ei.“

„Ei! dar' multe persóne disparu si intr'unu anu, nu credu inse cá ace'a dama care se aretà pre aci e ace'a pre care o cauti.“

„Ba e posibilu“ díse Pietro, „cá in delirulu ei se fi venitu pre aici, decumva ar' fi fostu cu mintea la locu, atunci de siguru numai aci poté se vina, dara fiendu nebuna, va fi ratecitu pre camp'ia acést'a.“

„Ah! te insieli domnule. Persón'a, carea a fostu aici erá o anglesa.“

„Bravo! si persón'a ce o cercu eu a fostu anglesa!“

„Dar' care i-a fostu numele?“ — Pietro la aceste cuvinte privi adâncu asupr'a economiei, încátu ace'a se uimi. Dupa puçina pausa díse elu: „person'a, pre care o cercu se numiá Clar'a Markham.“

„La aceste cuvinte econom'a se semti lovita cá de tunetu. Ea cugetá: ce cauza 'lu face pre acestu strainu cá se intrebe asié cu de-amenuntulu, au dóra o-a cunoscutu? Ah! elu trebuie se-i cunósce si secretulu aniloru din urma, apoi intorcându-se catra Pietro díse:

„D-siór'a Clara! ea a moritu in etate de 18 ani intr'o caletoria!“

„Ast'a tí-a spusu-o numai marchisulu, cáci pentru elu dèns'a erá mórtá; dar' persón'a, care fú pre aici a fostu insasi Clara Markham! Spune-mi! cáci eu nu-ti voiu tradá secretulu, cá tóte le sciu de multi ani. Ea traiá in Londr'a, precandu credeati cá e mórtá!“

„Ai cunoscutu-o? spune-mi ceva despre dens'a, fostu-a candu-va casatorita?“ Pietro tacu. Dupa aceste i-i respunse: „da, a avutu unu amantu, dar' puçinu dupa primulu amoru se certara si amantulu o alungá!“

„Pentru-ce ai venitu se intrebi despre sórtea ei?“

„Eu“ respunse Pietro „am unu scopu inaintea ochiloru; totu omulu ori-ce face, face din ceva motivu. Eu vreu a scí ce e cu prunc'a Clarei Markham?“

„Dens'a traiesce, dar' nu e aci, — am educatu-o eu si soçiulu meu, si de vre-o dóue septemani ne-a parasitu.“

„Si ce feliu de educatiune i-ati datu? Are dóra vre-o educatiune avéntata? si de presinte se afla unde-va cá guvernanta?“

„Asié credu.“

„Impartasirea ace'a cá Gwendoline ar' avé o educatiune inalta, puse pre Pietro in cugete, cáci credea cá o féta bine educata nu se va invof nici candu a-i fi soçia. Totusiu se mangaiá cu aceea cáci cugetá: dar' déca Quillet sub educatiune intielege deprinderea in scrisu si in cetire. „Dar' unde este jun'a?“

Inse betran'a care numai singura scia loculu junei, nu-i descoperi nici lui Pietro, dar' nici altui'a loculu, cá astfelu se o scutéscá de persecutiunea lui Orkney. „Si ce vréi cu dens'a?“

„Ace'a singuru eu o sciu“ respunse Pietro.

„Dar' eu nu voiu a-ti spune, cáci la acést'a nu are nime nici unu dreptu!“

Ne-insistandu mai multu pentru de a i-se dá des-

lusiri, indestulindu-se cu cele aflate, parasi Lonemooralu, pentru de-a'si continuá cercetarile aiurea.

Capitulu XX.

O privire fugitiva.

Gwendoline se duse catra Londr'a. Ea 'si întórse acum speranti'a si privirile spre fóst'a ei guvernanta.

Scimu cumcá domnisiór'a Granger fóst'a guvernanta a Gwendolinei se casatori cu unu preotu si locuia intr'unu suburdiu alu Londrei. Aci veni jun'a Gwendoline cá se-si afle cev'a ocupatiune. Cu inceputulu nopției ajunse dens'a in Londr'a. Dela gara o insoçi unu servitoriu pâna la loculu ei destinat: „Nru 80, teras'a Northumberland, strad'a regésca, Notting-Hil.“ Acest'a erá loculu unde petrecea amic'a sa din copilaria. In momentulu plecarei ei dela gara o alta trasura alergá dupa dens'a cá si cum ar' voi se-o ajunga. Gwendoline privi trasur'a straina, si anim'a ei remase inghiaçiaçta, cáci observá pre persón'a, pre care — o iubiá. Erá Ronald Chilton.

Elu se pareá multu mai betranu, decátu cum erá la ultim'a loru convenire. Façi'a-i erá multu mai seriósá, o nobléta deosebita se pareá cá reside pre façi'a lui. Erá cá unu semidieu. Elu nu o observá, cáci trasur'a lui mergea fórte iute. Jun'a inse redicându-se 'lu privi pentru ultim'a óra, apoi 'lu pierdú din ochi.

Capitulu XXI.

O scire neplacuta.

Lui Pietro nu-i costá mare ostenéla si greutate de a poté scí numele nepótei lui Markham. La plecarea sa din Lonemoor dete câti-va sillingi unui servitoriu, cu care conveni mai antáiu. Acel'a i-i enará tóte câte le-a sciutu despre jun'a féta; i-i laudá frumseti'a si educatiunea, cari pusera in uimire pre Pietro si-i aprinse dorulu de-a o posiede. O descoperire neasceptata inse atinse cá unu fulgeru anim'a lui Pietro, candu intrebându pre servitoriu, déca a avutu Gwendoline si adoratori séu ba, i se spusé cá a avutu doi: pre tenerulu Orkney si pre lordulu Ronald Chilton.

„Doi adoratori“, díse Pietro, — „ea dara trebuie se fã forte frumósá!“

„Asié este!“ Cu acestea se despartí Pietro de Lonemoor, se asediá in trasura si plecá. Faptulu ace'la: cá jun'a a avutu doi petitori 'lu nelinisci. Ajungându in Penistone aflá cumcá jun'a a mersu in Londr'a; dreptu ace'a si elu plecá numai decátu. Aci inse fã impiedcatu in cercarea s'a, deóre-ce printre sutele de ómení ce vinu si esu intr'o singura di din Londr'a, nu dá de urm'a persónei cercate!?

'Si luá deci calea catra casa. Elu aflá pre domnulu seu — lordulu, traindu in deplin'a sa mrire. Tóte taxele veniteloru sale le urcá, încátu toti se plangeau in contra-i. Elu inse nu se departá dela principiulu seu: „de ce ai mai multu, de ace'a e mai bine.“

Lordulu Darkwood — capitanulu Tollis de mai înainte — întrebă pre Pietro despre caletoři'a făcuta și despre fratele seu la care fusese. Pietro i-i dete răspunsu indestulitoriu dar' neadeveratu, lordulu inse nu scia aventurile lui. Totusi cugetă lordulu adese-ori in sene: „óre ce-a fostu caus'a de m'a întrebatu mai înainte cu de-adinsulu despre famili'a Markham? Are dóra cev'a planuri? se póte; căci e astutu! Fostu-a dóra si acum cá se cerceteze fét'a?“ Tote acestea 'lu nelinisciau pre bietulu lordu.

Temându-se cá nu cumv'a Pietro se-lu tradeze pentru vre-un'a din faptele-i negre, se decisé cá se se pazésca de elu. Pietro cá prin instinctu scia si cugetulu domnului seu, care se preamblá in decursulu candu enaramu noi presupunerile lui. „Asiu voi se scfu“ 'si dise elu mai tardiu, „déca mai traiesce fic'a Clarei Markham? si déca traiesce voi a o departá din cale-mi, căci se póte cá cinev'a se dee de urmele faptelor mele!“ Intre aceste sunetulu unei trasuri si sgomotulu mai multoru persóne 'lu scósera din cugetele-i rateci-tórie; usi'a se deschise si éta cá iic'a s'a din Malt'a numita Georjin'a, intrá in salonu.

Ce veste neplacuta! ce sosire neasceptata!

(Va urmă.)

P. J. Grapini.

Raportu asupra noului proiectu de ortografia romana

(Urmare.)

Acestu principiu va dá limbei romane o scriere simpla, usióra, conforma atátu cu ideile limbistice moderne, cátu si cu cerintele pedagogice in scóla.

Aplicandu inse astadi acelu principiu foneticu la alfabetulu latinu, cu care suntemu datori a scrie limb'a nóstra, fiindu-cá este propriulu nostru alfabetu stramosiescu, constatamu, cá pe de o parte alfabetulu latinu are unele litere, carora nu le mai corespunde in limb'a romana nici unu sunetu deosebitu si care ne sunt prin urmare de prisosu, si cá pe de alta parte limb'a romana are câteva sunete noue care trebuiescu insemnate in scrisu, dar pentru care alfabetulu latinu nu are litere deosebite.

Acestu faptu din urma ne impune introducerea unor semne noue si, in limitele srinte ale ecestei noue introduceri, trebue se tinemu séma de considerari etimologice marginite la ins'asi limb'a romana. Dealtmintrelea remane principiulu: *Acele sunete romane pentru cari avem liter'a latina corespundietóre, se scriu totudéuna cu acésta litera.*

Éta cele doue regule generale, de care a fostu condusa comisiunea d-vóstra in stabilirea ortografiei. Viu acum a ve aratá aplicarea lor la casurile speciale, de n'are ne-amu ocupatu si in privinti'a carora amu potutu ficsá modulu de scriere.

I. Litere si deprinderi ortografice latine, care nu se mai potrivescu cu limb'a romana si trebuiescu dar' eliminate din scrierea nóstra.

1. Literile latine *y, ph, th, q*, si *k*, ne mai avendu in limb'a nóstra de astadi sonurile lor corespundietóre (vedi *Critice*, de T. Maiorescu, pag. 87 si urm.) nu se voru întrebuintiá in scrierea romana. Esceptiune: pentru unele nume proprii, Quintilianu Ypsilantu etc.

2. Duplicarea consonantelor se admite numai acolo, unde provine din alipirea a doue cuvinte romane din care unulu se termina si altulu incepe cu aceeași consonanta, séu cu o consonanta de același organu, inse numai in launtrulu limbei romane, unde se si aude. Vomu scrie dar': *innotare, innascutu, innoire ect.* Vomu scrie inse *aprobare* (cu unu singuru *p*), *afirmare, colaborare, duplicare, comoditate ect.*

Se lasa latitudine a se scrie *inmultire* séu *immultiere, inmormentare* séu *immormentare*. Vomu scrie inse totudeun'a *impreuna, impilare, impacare ect.*

3. Se admite duplicarea lui *s* si in pucinele cuvinte, in care póte servi pentru evitarea confuziunii între doue întielesuri diferite: *massa (la masse)* si *masa (la table)* rasa (*la race*) si *rasa (rasée)*, *cassa (la caisse)* si *casa (la maison)*.

4. Deosebirea nuantiei de pronuntiare a lui *s* cá *z* in mijloculu si la terminarea cuvintelor nu se insemnédia, aflandu-se numai in câteva cuvinte nou primite si prin urmare nici *s* nu se duplica in mijloculu cuvintelor acolo, unde remane *s* dupa natur'a lui. Vomu scrie dar' *rosa, francesca, sintesa, nasalu, nasulu, frumosulu, etc.*

Consonant'a dupla *x*, pastrata in alfabetulu latinu din vechiulu alfabetu campanu, o potemu primi si noi cá o inlesnire grafica pentru impreunarea lui *c* si *s* in neologisme si in nume proprii: *xilografie, lexiconu, Xenocratu, Alexandru.*

Se lasa inse latitudine a se scrie *expeditiune* si *espeditiune, esemplu* si *exemplu*, dupa cum vré se pronuncie sciitoriulu.

II. Sunete si cerintie ortografice ale limbei romane, pentru care nu se afla litere in alfabetulu latinu.

1. Sonulu *j* se va scrie totudéun'a *j* (cá in: *jaru*.)
2. Sonurile *ci* si *gi* se voru scrie cu *c* si *g* înainte de *e* si *i* si cu *ci* si *gi* inaintea celorlalte vocale. Candu inse literele *c* si *g* au se sune *k* si *g* inaintea vocaleloru *e* si *i*, se voru scrie cu *ch* si *gh*.

Vomu scrie dar': *cine, ginire, ceapa, geana, ciaslovu, ciocarlie, ciuta, giamu, Giurgiu, cheie, unchiu, ghemu, ghinda, etc.*

Sonurile *si* si *ti* se voru scrie totudéuna cu *ș* si *ț* insemnate cu sedil'a francesa.

Pentru sonulu *z* se admitu doue scrieri. Acolo unde flectiunea romana ilu arata cá provenindu dintr' unu *d*, se va scrie cu *đ*; asemenea acolo unde se arata *d* fia si din cuvintele primite in limb'a romana cá neologisme: in celelalte casuri se va scrie cu *z*.

De exemplu: *cređi (credu), verđi (verde), đeu (divinu), điuu (diurna)*, inse *zimbescu, zalogu, lucrezu, botezatu.*

N.B. Subtscrisulu s'a unitu aici cu parerea maioritatii comisiunii, numai pentru a nu face desbinare asupra unui punctu de o importantia mai mica de si crede cá este o abatere dela regul'a generala primita pentru scriere.

4. st. resp. s'it se scrie cu *sc* unde vre-o forma flectionara romana aréta unu *sc* din care a provenitu; *culosci (culoscu), pesce (pescuitu), romanesci (romanescu)*; asemenea si in cuventulu a *sci* cu derivatele lui, *sciintiia, consciintia* etc. Se scrie inse *Stefanu, stergariu, asteptu.*

Subtscrisulu se unesce si cu acésta mica incoscintia, numai pentru de a nu face desbinare.

5. *ă* si *î* se voru insemná cu semnulu *~* pusu deasupra vocalei, din care in launtrulu formelor flectionare ale limbei romane si chiaru ale neologismeloru introduse, se vede cá au provenitu. Numai in persón'a

a 3-a singularu a perfectului simplu de conjugarea I se va însemná â (circumflex). Acolo unde nu se constata proveninția lui â si i în launtrulu limbii române se voru însemná cu â, afara de i la începutulu cuvintelor cu *in* care se va însemná cu i.

Vomu serie dar: păscutu, păstoriu (pasce), vědu vediendu (vedere, lăudându, culegându, mână (manualu), laudă, umblă, până, cându, fântână, in, îndată, începutu etc.

D. Alecsandri si Quintescu au remasu de parere a se introduce unu semnu deosebitu pentru i, si anume i cu circumflexu.

Ceea ce a condusu pe majoritate a fostu, pe lângă sfial'a de a introduce prea multe semne noue, mai alesu convingerea, că i este numai o nuanția de pronunțiere a lui â, că în unele dialecte române nici nu se aude, si că din manuscriptele vechi (până pe la 1740) se vede o completa amestecare între â si i, care (afara de i începutoriu) se deosebiau numai caligraficesce, asia în cătu â finalu se însemná mai totuđuna cu semnu lui i, si i mijlociu mai totuđuna cu semnu lui.

La obiecțiunea, că i este o particularitate esențiala a pronunțierii române, se pôte respunde, că scrierea nu este chiamata a esprimă tôte nuanțiile pronunțierii, ci numai sonurile radicale si de valóre flectiōnara. Si nasalulu este o particularitate a limbii franceze, si â în locu de e în Mutter, Vater, etc. este o particularitate a limbii germane: toti le pronunția dar nimeni nu le scrie.

Si aici se cuvine a cită si a traduce urmatórele cuvinte din celebrulu tractatu de *Ortografia romana sive latino-valachica* compusu de Petru Maioru si publicatu în fruntea *Lexiconului dela Bud'a din 1825*:

„Mai este de observatu că Romanii din Daci'a lui Aurelianu nu întrebunțiedia nici odata sonulu i ci numai â, ei nu dicu mini că Romanii din Daci'a vechia, ci mâni; si usioru s'ar poté desvetiă si romanii din Daci'a vechia de acestu sonu (?). Atātu celu puțin este siguru, că multi, de si ilu pronunția, nu'lu scriu nici odata, ci întrebunțiedia totuđuna liter'a a si pentru â. În manuscriptele vechi nu se vede nicari i ci numai â. Imi aducu chiaru aminte, că amu auditu în copilar'ia mea vorbindu ómenii betrani, din acaroru gura nu se audiă nici odata i.

6. ũ scurtu finalu se va elimină în tôte casurile, unde nu se aude. Vomu serie dar: Om bun, vedeam, lucrăm, etc. Acést'a este parerea majorității comisiunii.

DD. Baritiu si Quintescu staruiescu inse a mantiné pe *u* scurtu, pentru ratiuni gramaticale. Dupa d-loru, fără *u* scurtu se pierde regul'a pentru deosebirea genulu masculinu de femininu, se pierde regul'a unoru forme de declinare, regul'a articolului si deosebirea între singularu si pluralu la conjugare.

Majoritatea nu s'a potutu abate prin aceste obiecțiuni dela regul'a generala primita pentru scriere adeca de a se scrie cum se vorbesce. Daca pronunțierea romana a stersu pe *u* finalu în cele mai multe casuri, nu pôte scrierea se introducea o vocala gramaticala, pe care a lepadat'o odata vorbirea; că-ci nu pôte esistă o gramatica a scrierii în contra gramaticii vorbirii.

Adaogamu aici, că asupra acestui punctu incepu si unii Cipariani de peste Carpati a fi transigenti si sunt dispusi a face concessiune, precum resulta din importanta controversa ortografica, publicata în „Telegrafulu Romanu“ din Sibiu, (Nr. 134 din 15 Novembre 1879.)

7. i scurtu se va însemná cu *i* simplu fără semnu scurtarii. Regul'a pentru ceteri este: i finalu sim-

plu se pronunția totuđuna scurtu, afara numai unde este cu nepotintia. În casurile, unde este lungu (în unele forme de conjugare) se arata lungimea prin accentulu gravu.

Vomu serie dar: ómeni, copii, arbitri, a audi, elu audi, tu audi.

Asia semnu scurtarii va remanea în scrierea romana numai pentru însemnarea umbrii vocaleloru în â si i simplificare fôrte importanta pentru invetiarea ceterii si scrierii în scóle.

8. Articolulu nedefinitu, pronumele si numerarulu *o*, *d. e. o* casă, odată, amu dat-o, se va scrie cu *o* si niciodata cu *uă*.

9. Apostrofulu nu se pune înainte articolului femininu *a*; prin urmare se va scrie: casa, masa etc.

10. Neesistandu nici o cauza paleografica pentru scrierea accentelor, remane numai trebuinția logica dreptu singura cauza pentru primirea lor. Trebuinția logica inse în limb'a romana cătu pentru accentuare se marginesce la conjugatiuni. Acolo deosebirea tonulu aduce deosebirea întielesului, tonulu trebuie dar neaparatu esprimat prin accentu, si anume prin accentulu primitu si cunoscutu pentru asemenea casuri. Vomu serie dar *vede*, inse *a vedé*, *lauda*, inse *laudă*, *facu* inse *facă*.

11 accentulu întrebunțiatu până acum preste e si o pentru a esprimă diftongii ea si oa, este atātu în contra regulei scrierii romanesce; că acele sonuri romane, pentru care se scie liter'a latina corespunditóre, se scriu cu acéstă litera, cătu si în contra naturei semnelor, nefindu chiamatu accentulu în nici unu alfabetu a esprimă pe a.

Dar accentulu este chiamatu a esprimă vocal'a intonata, dicu aparatori acestei scrieri, si fiindcă diftongii *ea* si *oa* provinu totuđuna din *e* si *o* intonatu, trebuie scrisi *é* si *ó*, asia cere principiulu etimologiei romane. La acést'a se pôte respunde: ori de unde aru proveni ea si oa, din momentulu în care vocalele *e* si *o* au primitu o schimbare fonetica, pentru acarei scriere se afla o litera în alfabetu, nu potu fi lipsite de acéstă scriere pentru a li-se descoperi una noua. Déca dar *e* si *o*, din caus'a intonarii, si-au insotitu unu sonu, pentru care esista liter'a latina corespunditóre, adeca *a*, nu potu fi scrise altfelu de cătu prin *ea* si *oa*. Altmintrelea perdemu consecinția si intramu în deplinu etimologismu. Éra obiecti'a, că nu se vede déca *ea* si *oa* trebuiescu cetite că diftongi *ea* si *oa* si nu *e-a* si *o-a*, nu ne pare întemeiata. Că-ci scrierea nu este silita a arată absolutu tôte nuanțiile vorbirii, si asia nu este nici chiamata a arată diftongarea. Déca ar fi altfelu, de ce atunci s'ar margini esprimarea diftongiloru la *ea* si *oa* si nu s'ar intinde la toti diftongii, *d. e. iu-bescu, voiosu, iepure, aluatu, cautatu?*

Dara afara de acést'a nu este exactu, că ori-ce *e* si *o* intonatu se preface în *ea* si *oa*. Regul'a exacta ne-o da Pumnulu: *e* intonatu, déca în silab'a urmatóre se afla *a*, â si mai raru *e*, se preface în *ea*; în celelalte casuri remane *e*, de si este intonatu; de *e. vorbescu, vorbesci, vorbeasca, obstesculu, obstesca; siapte, siarpe alaturea cu siapte, sierpe. O intonatu déca este urmatu de a, â si e, se preface în oa, dar înainte de i si u remane o, de es. portu, porti, poarta, moarte, moartă, mortulu, mortii.*

(Va urmă.)

Se trăim și se morim?! Se trăim!

„Cându venim într'asta viață
Visăm glorie, avuții,
Dar' cându vine-a mortii cetă
Plecă totu cum pe lume vie...
Se morim dar', pentru ce
Este traiul? cându scurtu e.

„Dă ori-ce fericire,
O găsești p'acestu pământu,
Aci 'i die'a de iubire,
Aci 'i vinulu, nectaru sfântu!
Se trăim dar'; pentru ce
Se vrem mărtea? traiu bunu e.

„Dar' trăind, plinu de nesăție,
Cându adori mai înfocatu,
Iubite-ti p'alte brație,
Dău la alții sărutatu...
Se morim dar'; pentru ce
Avem traiu? cându amar u.

„Dă ele 'su multumite
Se lasăm acestu pământu,
Ore 'n iadu afli iubite
Care mai constante suntu?
Se trăim dar' fie-ori-ce,
Se vrem mărtea, pentru ce?

„Vedem negr'a nedreptate
Isbutind neîncetatu,
Lovind în sinceritate

Si pe Christu crucificatu!
Se morim dar'; traiu reu e,
Se vrem viața pentru ce?

„Dar' ce, ore, într'asta lume
Nu-să și omeni destui drepti,
Omeni cu stimabilu nume,
Cumpetați și înțelepți?
Se trăim dar', câtu traiu e,
Mărtea s'o vrem, pentru ce?

„Vai! pe anii vieții mele
S'a pusă negrulu scepticismu,
Credu că totu voiescu totu rele
Domenați de egoismu.
Se morim dar'; viața e
Unu lungu jucu, se-lu ducă „de ce?“

Ast'felu poetulu dăse,
Iar' eu ce-mi place-a trăi,
I-am răspunsu fora se-mi pese
Că nu voiu june-a mori.
Se moru, ore, pentru ce
Cându pe lume viața e?

Se trăim cu voioșă,
Se ajungem centenari,
Suferind cu barbatia
Dilele ce suntu amari,
Căci, se moru, ore de ce,
Cându pe lume viața e?

Trad. de Puricele.

Societatea actiunara franco-ungara de assecuratiune

care dispune de unu capitalu fundationalu de

20 milioane de franci în aur

primesce assecuratiuni pre lângă pretiurile cele mai moderate:

1. contr'a daunelor de focu și trasnetu;
2. contr'a daunelor din grindina
3. contr'a daunelor de transportu; — și
4. assecuratiuni de capitale pe viața omului intru tote modalitatile.

Subscrișă Agentura principala a societății — în apropierea tempului de assecuratiune contr'a daunelor de grindina — atrage atentiunea p. t. publicu assecuratoriu cu deosebire asupr'a împregiurarei ca numit'a societate din pretiulu ordinariu de assecuratiune contr'a daunelor de grindina

1. la assecuratiune de papusoiu (cucuruzu, malaiu) și de plante spicose precum și de ori ce plante comerciale **da unu scadiementu de 50 %**;
2. őr' la assecuratiuni de tutunu (tabacu, dohanu) și vinia **scadiementu de 20 %**.

Agentur'a principala din Clusiu.

Assecuratiunile de totu soiulu se primescu la Agentur'a din Gherl'a prin d-lu

NYEGRUTZ JENŐ.

3—3.

Proprietariu, Editoru și Redactoru răspundietoriu: **Niculae F. Negrutiu.**

Gherl'a. Imprimari'a „Georgiu-Lazaru.“ 1880.